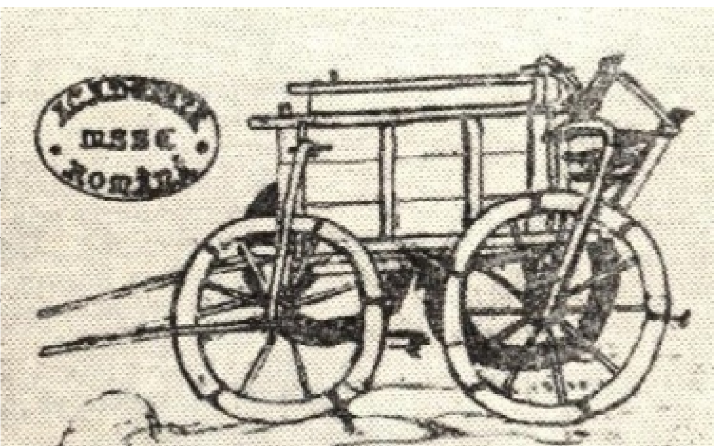
HARTA DOBROGEI DIN ANUL 1850
A LUI ION IONESCU DE LA BRAD[1]

Ion Măzăreanu[2]
Călin Pantea[3]

În timpul revoluţiei de la 1848 Nicolae Bălcescu l-a chemat pe Ion Ionescu la Bucureşti (era contabil la Săbăoani şi Vasile Alecsandri i-a dat de la Mirceşti o căruţă cu care a plecat) şi a fost numit vecepreşedintele Comisiei proprietăţii, alcătuită din deputaţi ţărani şi boieri. În această comisie Ion Ionescu a avut un rol hotărâtor în dezbaterile ce au avut loc.

Armata otomană, chemată de reacţiune, a înăbuşit revoluţia prin intervenţia din Dealul Spirei, la 13 septembrie 1848. Ion Ionescu a fost arestat împreună cu ceilalţi revoluţionari, dar după câteva săptămâni a reuşit să evadeze. A stat în Transilvania până în februarie 1849, dar fiind urmărit de autorităţi a plecat la Constantinopole la Ion Ghica, care era agent confidenţial al revoluţionarilor români pe lângă guvernul turc. La recomandarea lui Ion Ghica el nu este închis la Brusa cu ceilalţi revoluţionari români şi a rămas la Constantinopole în calitate de colaborator la **„Journal de Constantinopole"**. Exilul lui Ion Ionescu de la Brad în Turcia a durat opt ani şi patru luni (1849-1857), timp pe care Ion Ionescu s-a consacrat preocupărilor ştiinţifice, îndeplinind şi unele funcţii: expert şi consilier imperial, director al şcolii de agricultură de la San-Stefano, administrator al domeniilor din Tesalia ale marelui vizir Reşid-Paşa.

Ion Ionescu a făcut o călătorie de studiu în Dobrogea (era inclusă în Imperiul Otoman[4]) din însărcinarea guvernului turc în perioada 16 aprilie – probabil[5] 10 august 1850, cu o căruţă trasă de un cal (numită haraba – fotografia alăturată; academicianul Amilcar Vasiliu redă în cartea sa vehicolul desenat de Ion Ionescu în textul scrisorii sale; are ştampila

---

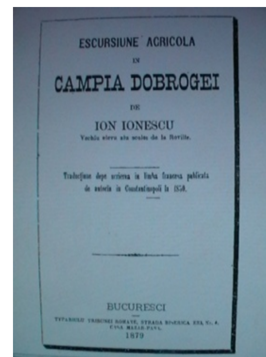
1 S-a născut la 24 iunie 1818 la Roman (tata lui a fost Ion Isăcescu, dar primul învăţător i-a schimbat numele în Ionescu); a locuit şi lucrat 22 de ani la Brad (azi în comuna Negri, judeţul Bacău); tot aici a decedat la 16 decembrie 1891, unde a fost înmormânatat.

2 Din Roman- inginer agronom

3 Din Oradea; cartograf

4În anul 1420 sultanul Mehmed I cucerește Dobrogea, Țara Românească rămânând doar cu Delta Dunării, dar nu pentru mult timp. Stăpânirea lui Vlad Țepeș, pentru câteva luni, peste cel puțin o parte a Dobrogei este legată de campania sa pe malul drept al Dunării din primăvara lui 1462.

5 Amilcar Vasiliu (cel mai mare biograf a lui Ion Ionescu) – *Ion Ionescu de la Brad,* Editura Agro-silvică, Bucureşti 1967, p. 59

Academiei Române). El trimitea articole ziarului JOURNAL DE CONSTANTINOPOLE, iar redactorul şef (Noguez) le-a reunit în cartea **EXCURSION AGRICOLE DANS LA PLAINE DE LA DOBRODJA**, publicată în anul 1850. Cartea avea o hartă etnografică şi topografică a Dobrogei, pe care a dedicat-o sultanului Abdul-Medgid[6]. Un singur exemplar tipărit la Constantinopole a fost dăruit de Ubicini[7] bibliotecii Centrale din Bucureşti, care acum e la Academia Română[8].

Harta lui Ion Ionescu este cea din **anexa 1**, cu denumirea din figura de mai jos. Din acel studiu, cu caracter quasi-oficial, pentru a căruia alcătuire nu a lipsit nici concursul autorităţilor locale, rezultă că Ionescu şi Iovanu[9] au vizitat 388 de sate din cazalele (plăşile) Tulcea, Saccea (Isaccea); Măcin, Hârşova şi Baba (Babadag) ale sangiacului Tulcea, şi Kiustenge, Mangalia, Balcic şi Bazargic ale sangiacului Silistra şi că au găsit în acele sate, peste tot, un număr de 15.764 de familii, repartizate, după naţionalitate şi importanţă numerică, precum urmează: 4800 turceşti, 3656 româneşti, 2225 tătăreşti, 2214 bulgăreşti, 1092 căzăceşti, 747 lipoveneşti, 300 greceşti, 212 ţigăneşti, 145 arabe, 126 armeneşti, 119 evreeşti şi 59 germane.

Cifrele lui Ion Ionescu sunt confirmate de statisticile ulterioare ale lui Bielosercovici[10] şi baron d'Hogguer (1878) şi de indicaţiunile aproape contemporane ale lui Camille Allard (1856)[11], Lejan (1861) şi Peters (1865).

Ion Ionescu a tradus cartea în anul 1879. El începe cartea cu o ***Precuvântare*** – *Privire general asupra condiţiuniloru producţiunei avuţiiloru în Turcia*[12], scriind: *Vomu espune rapide condiţiunile principali ale producţiunei avuţiei în agricultură şi vomu indica pe acelea ce au fost*

---

6 A fost al XXXI-lea sultan al Imperiului Otoman (1839-1861)

7 Jean-Henri-Abdolonyme Ubicini (20 octombrie 1818 - 28 octombrie 1884) a fost un istoric francez , jurnalist a Issoudun , Indre, într-o familie de clasă mijlocie originară din Lombardia . După ce a studiat în orașul natal, precum și la Versailles , în 1839 a devenit profesor de retorică la Joigny . Începând cu 1844, a făcut călătorii ample prin Italia , Grecia și Imperiul Otoman . În timp ce se afla la București , a luat parte la Revoluția Țării Românești din 1848 , devenind secretar al guvernului provizoriu și al locotenenței domnești. Când forțele combinate rusești și otomane au suprimat revoluția, a părăsit Țara Românească pentru Constantinopol , unde a petrecut ceva timp înainte de a se întoarce în Franța. Stabilindu-se la Paris, a publicat mai multe studii despre Imperiul Otoman și Principatele Dunării , printre cele mai importante fiind *Lettres sur la Turquie* („Scrisori despre Turcia"). A fondat revista *Revue de l'Orient* și a contribuit la alte câteva reviste, precum *Le Siècle* , *La Presse* și *Courier de Paris* . În scrierile sale, Ubicini a adoptat de obicei un punct de vedere pro-român. În 1867 primește cetățenia română .

8 Fl. Mihăilescu – Analele Dobrogei 1922, p.101. În aceste anale autorul după o prefaţă (p.99-100) redă traducerea sa; motivând că traducerea lui Ion Ionescu de la Brad se găsea greu în biblioteci.

9 Gr. Ioranu a călatorit cu Ion Ionescu; inginer roman care l-a ajutat la fixarea căilor de comunicaţie

10 Guvernatorul general al regiunii militare Dobrogea în timpul războiului ruso – româno – turc dintre anii 1877 – 1878

11 Membru al unei misiuni militare medicale franceze În Dobrogea

12 Ion Ionescu – Vechiu elevu alu scolei de la Rovile – *Escursiune agricolă în Câmpia Dobrogei.* Traducţiune pepe scrierea în limba francesa publicată de autoriu în Constantinopole la 1850. Bucuresci, Typarul Tribunei române, 1879, p. 6

constate de persoane cari, ocupându-se de prosperitatea Imperiului, au atinsu intr'unu modu generalu şi industria agricolă.

Despre călătoria lui Ion Ionescu în Dobrogea s-au scris puţine articole. Iar despre hartă şi mai puţine. Sunt două reproduceri; una din anul 1922 a lui Florin Mihăilescu[13] **(anexa 2)** şi alta din 2000 a lui Covăcel Petre. Mihăilescu preciza: *Cartea, care a rezultat din această călătorie prin Dobrogea, tratează probleme foarte variate, de valoare neegală pentru ziua de azi, toate sprijinite însă pe lucruri văzute şi pe date oficiale*[14].

Călin Pantea a executat harta din anexa 3.

Carte Topographique et Ethnographique d'une partie de la Dobrodja este prima hartă etnografică care reprezintă răspândirea diferitelor naționalități pe teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră în epoca modernă. În concepția lui Ion Ionescu de la Brad, Dobrogea este formată din două regiuni distinct: Deliormanul și Dobrogea propriu zisă. Aceasta din urmă cuprindea kazalele Bazargic, Balcic, Mangalia, Constanța, Babadag, Tulcea, Isaccea, Măcin și Hârșova dar harta surprinde doar o parte a Dobrogei fără kazalele Balcic, Bazargic și cea mai mare parte din Mangalia. În toată Dobrogea, Ion Ionescu de la Brad numără 388 de sate: dar dacă ne raportăm numai la kazalele reprezentate pe hartă numărul satelor ar fi de 179. Pe hartă sunt însemnate un total de 186 de așezări dintre care 6 orașe (Tulcea, Isaccea, Măcin, Babadag, Hârșova, Constanța), 176 de sate și 4 mănăstiri (Cilic, Taița, Cocoș, Hamcearca).

Diversitatea etnică a Dobrogei este subliniată de Ion Ionescu de la Brad, care afirma că *„în privirea etnografică, nu cred să fie vreo țară mai interesantă decât Dobrogea în privința felurimei neamurilor ce o lăcuesc."* Douăsprezece naționalități populau Dobrogea la 1850, dar pe hartă apar reprezentați doar români, turci, tătari, bulgari, ruși și lipoveni, germani și greci. Românii din Dobrogea sunt reprezentați pe hartă în 49 de localități și în 3 din cele 4 mănăstiri. 32 de localități și cele 3 mănăstiri erau exclusiv românești, în 11 localități românii trăiau alături de turci, în 2 împreună cu bulgarii, un sat era româno-bulgar și unul era locuit de români, bulgari și turci.

În corespondența purtată cu Ion Ghica, Ion Ionescu de la Brad înșiră un număr de 71 de localităţi româneşti. Diferența se explică prin faptul că harta nu cuprinde şi kazaua Silistra, unde erau 20 de sate locuite de români. În plus satul Cataloiu din kazaua Tulcea nu e reprezentat pe hartă; iar satul Cerna din kazaua Măcin (deși e enumerat printre cele 71 de sate româneşti) pe hartă nu apare locuit de români. Interesant de subliniat că 20 de ani mai târziu, Nifon Bălășescu venit în Dobrogea să organizeze învățământul românesc din regiune număra tot aici 72 de sate „*curat românești*".

Localitățile românești erau răspândite în mod special în partea de nord a Dobrogei și de-a lungul Dunării. În apropiere de Marea Neagră singurul sat locuit și de români era Peletila (azi Săcele) iar spre interiorul ținutului românii erau prezenți doar în Râmnic Turc (azi Râmnicu de Sus).

Bulgarii despre care Ion Ionescu de la Brad pomenește că sunt veniți în Dobrogea pe la 1830 locuiau în 25 de localități (exclusiv în 12 şi alături de alte naționalități în 13). Satele

13 Fl. Mihăilescu, op. citatată
14 Op. cit. p 101

bulgărești erau concentrate mai ales în partea de răsărit a Podișul Casimcei, în bazinul râurilor Slava, Hamangia şi Casimcea.

Turcii erau locuitorii răspândiți în cele mai multe localități, 65 în total (în 41 exclusiv și în 24 împreună cu alte etnii). Îndeosebi satele turcești se regăseau în nordul şi sudul Dobrogei și pe litoralul Mării Negre.

Originari din Crimeea, **tătarii** ocupau mai ales partea centrală a Dobrogei ceea ce a făcut ca provincia să mai fie numită şi „ţara tătărească". Ei apar locuind în 55 de sate, dintre care exclusiv în 51 și împreună cu alte etnii în 4.

Sub denumirea de **ruși** erau cuprinse două grupuri etnografice deosebite: cazacii și lipovenii, care locuiau în 15 sate (exclusiv în 11 și alături de alte etnii în 4). Îi întâlnim așezați în special în bazinul superior al râului Slava, în jurul lacului Razim precum şi în bazinul superior al Taiței.

Germanii colonizați la Tichileşti și Malcoci și grecii din Alibeichioi (azi Izvoarele), completează tabloul etnografic al Dobrogei la 1850.

Despre localitățile din Delta Dunării lipsesc informațiile etnografice, deoarece prin Tratatul de la Adrianopol din 1829 granița dintre Imperiul otoman şi cel ţarist a fost fixată pe brațul Sfântu Gheorghe.

Deși românii locuiau în puțin peste un sfert din localitățile Dobrogei reprezentate pe hartă, fiind depășiți din acest punct de vedere de turci și de tătari, numeric românii erau cei mai numeroși locuitori ai ţinutului dintre Dunăre și Mare. În kazalele care acoperă aproximativ teritoriul reprezentat pe hartă (Măcin, Isaccea, Tulcea, Hârșova, Babadag și Constanța) locuiau un număr de 11.512 familii din care 3.656 adică 31,8% erau români. Tătarii și turcii reprezentau 19,3% și 16,2% după care urmau rușii (15,9%), bulgarii (10,3%) și celelalte naționalități care însumate nu depășeau 6%. Dacă adăugăm și kazaua Mangalia atunci numărul total de familii era de 23.439 dintre care 30,8% români, 19,1% turci, 18,8% tătari, 10,5% ruși, 11% bulgari și restul naționalităților cu 5,7%. Ținând cont că Ion Ionescu de la Brad nu ne oferă date complete privind kazaua Silistra, nu putem calcula mai exact numărul și procentele diferitelor naționalități din Dobrogea actuală dar ținând cont că în Silistra erau 20 de sate românești, numărul și procentul românilor din Dobrogea actuală erau sensibil mai ridicate.

Ion Ionescu de la Brad scria în anul 1855[15] că *,,Într-o călătorie de trei luni şi giumătate, în Dobrogea, studiul meu special n-au ţintit la altă ceva decât la interesul Turciei, în armonie cu acel al Românilor, în tot ceea ce poate spori producerea avuţiei. Cetitorii Journalului de Constantinopol cunoscu resultatu general al cercetărilor mele. Românii cei mai mulţi însă, socotesc că nu mă vor ţinea de rău dacă le voiu spune şi lor îndeosebi despre cele ce am descoperit asupra Românilor din Dobrogea."*

A fost un mare vizionar Ion Ionescu de la Brad. El a scris despre posibilitatea construirii unui canal între Dunăre şi Marea Neagră[16]. De asemenea Ion Ionescu avansa idea unirii

---

15 România literară, Iaşi, nr. 2, 8 ian. 1855

16 Diana Popa şi Ion Mazăreanu – *Ion Ionescu de la Brad un mare vizionar; a scris despre canalul Dunăre- Marea Neagră.* Comunicare susţinută la 30 martie 2018 la Muzeul de istorie din Roman.

românilor de pretudindeni, cu 23 de ani înainte de marele eveniment din 14 noiembrie 1878, când Dobrogea avea să se alăture patriei-mamă – România.[17]

Anexa 1 – Harta lui Ion Ionescu

17 Cristian Cealera – *Dobrogea şi românii dobrogeni în anul 1850.* www.ziuaconstanta.ro

Anexa 2 – Harta redată de Florin Mihăilescu din anul 1922

Anexa 3 – Harta lui Călin Pantea (şi cu legenda în culori)

